

INCIDENȚA FACTORILOR INSTITUȚIONALI ȘI A SISTEMELOR DE INTERESE ASUPRA MEDIULUI ECONOMICO-FINANCIAR ȘI SOCIAL DIN ROMÂNIA ÎN CONTEXTUL INTEGRĂRII EUROPENE

*Prof. univ. dr. Tatiana Moșteanu, Prof. univ. dr. Radu Stroe, Prof. univ. dr. Emil Negrea, Lect. univ. dr. Roxana Moșteanu, Asist. univ. drd. Emilia Câmpeanu,
Asist. univ. drd. Andreea Stoian, Asist. univ. drd. Delia Vasilescu,
Prep. univ. drd. Attila György, Prep. univ. Emilian Miricescu,
Prep. univ. Carmen Lăcătuș*

1. Definirea factorilor instituționali

Factorii instituționali au fost considerați o sursă de creștere economică având un impact semnificativ asupra procesului de alocare a resurselor în economie. Mai mult decât atât, diferențele existente între state în ceea ce privește gradul de dezvoltare sunt, de multe ori, explicate prin prisma unor elemente precum cadrul instituțional, sistemul legislativ, sistemul electoral, etc. Așa se explică faptul că numeroși autori s-au preocupat de această problemă a factorilor instituționali, bineînțeles din perspective diferite.

Definirea conceptului de „**factor instituțional**” diferă în funcție de paradigma în cadrul căreia a fost studiat. Astfel distingem definiții diferite date de adepții instituționalismului economic clasic (**Old Institutional Economics**) și de adepții neoinstituționalismului economic (**New Institutional Economics**).

Definiția cea mai cuprinzătoare, și cea mai expresivă în același timp, a fost dată de Douglas North care considera că factorii instituționali reprezintă „*regulile jocului din cadrul unei societăți sau, mai formal, constrângerile existente care modelează interacțiunile dintre indivizi*”¹.

Din punct de vedere etimologic, cuvântul „instituție” provine din latinescul „institutio – institutionis” ce reprezenta ideea de „organ sau organizație (de stat) care desfășoară activități cu caracter social, cultural, administrativ, fiind totodată și o formă de organizare a raporturilor sociale potrivit normelor juridice stabilite pe domenii de activitate”.

Într-o definiție mai cuprinzătoare prin „instituții” se subînțeleg toate regulile explicite și implicite create printr-o dezvoltare socială organică sau eventual impuse și supravegheate de organisme colective (numite, de regulă, instituții – entități care au un caracter preponderent administrativ) cu autoritate în acest domeniu². **Regulile explicite** sunt formate din ansamblul normelor legale scrise, specifice fiecărei țări. Aceste norme, care sunt cunoscute sub denumirea generică de legislație, trebuie să fie transparente și cât mai neutre astfel încât să nu creeze avantaje pentru anumite grupuri sau categorii sociale. La polul opus, **regulile implicite** nu au o formă scrisă, acestea regăsindu-se în norme de drept consfințite printr-o practică îndelungată sau în convenții de comportament, interiorizate și implicite în acțiunile omului, care sunt decisive pentru funcționarea regulilor explicite. Deci, normele implicite se pot crea treptat fie ca urmare a unei repetate interacțiuni sociale, caz în care este nevoie de timp, fie pot fi cultivate prin sistemele de educație (școală, biserică, mass-media, etc.). Crearea lor este în mod decisiv influențată de modul de funcționare a normelor explicite, corect elaborate și aplicate de instituțiile statului.

Pentru ca instituțiile să funcționeze corect trebuie ca nerespectarea regulilor (implicite sau explicite) să fie sancționate. Nerespectarea regulilor implicite presupune, de regulă, sancționarea informală din partea comunității care îl respinge pe cei ce le încalcă. De aceea, normele implicite au fost numite de K. Arrow „*instituții invizibile*”³. Nerespectarea normelor explicite generează sancționare formală impusă și aplicată de către o autoritate (lege, poliție, justiție etc.) în limitele prevăzute în altele scrise.

Instituționalismul în viziunea lui Weber

În dorința evidențierii dimensiunilor principale ale instituțiilor, Max Weber definește instituția ca fiind „ansamblul structurilor organizate, create în societate pentru gestionarea afacerilor”. Instituțiile, în sensul birocratic pe care îl au în ziua de astăzi, reprezintă singurul mod de organizare social-economică a statului care poate face față provocărilor modernității (numărul mare al populației, diversitatea și complexitatea nevoilor umane ce se cer a fi satisfăcute). Ceea ce face din instituțiile birocratice instrumente eficiente este caracterul lor rațional manifestat în cele patru dimensiuni ale acestora:

¹ Acemoglu, Daron; Johnson, Simon; Robinson, James, *Institutions as a Fundamental Cause of Long-Run Growth*, NBER Working Papers Series, 2004, p. 1.

² Delas J. P. *Economie contemporaine*, Elipses, 2001.

³ Delas J. P. *Economie contemporaine*, Elipses, 2001.

- pot manevra un număr mare de sarcini;
- pun accent pe cuantificare;
- operează într-un mod previzibil, standardizat;
- pun accent pe controlul asupra celor angrenați în sistemul instituțiilor.

Funcțiile instituțiilor, așa cum au fost definite de același autor, sunt:

- pregătirea și adoptarea de acte normative;
- punerea în executare a legilor;
- supravegherea punerii în execuție a hotărârilor luate la nivel politic.

Prin urmare, instituțiile crează atât **constrângeri și limite** pentru acțiunile individuale, cât și **stimulente**, care influențează în mod decisiv comportamentul economic al agenților economici. Corectitudinea „construirii” instituției (a normelor explicite și implicite) conduce la comportamente economice raționale și morale, însă constrângerile exercitate nu sunt durabile decât dacă acestea sunt consolidate de o modelare interioară a comportamentelor pe baza interiorizării principiilor morale. **Construcția instituțională** prezintă una din premisele care asigură eficiența pieței întrucât reduce gradul de incertitudine prin desfășurarea activităților economice după reguli cunoscute și respectate. Deci instituțiile conferă încredere, fapt ce constituie un suport al acțiunii agenților din economie.

Instituțiile (atât statale cât și non-statale) sunt cele care determină procesele de luare a deciziilor de politică economică și implementarea acestor decizii, procese ce sunt atributele naturale ale statului, și se concentrează asupra acestei realități. De aceea, în țările aflate în tranziție procesul de reconstrucție instituțională este important pentru recâștigarea încrederii față de instituțiile statului.

2. Definirea și identificarea sistemelor de interese

Sistemele de interese existente joacă un rol important în procesul de alocare a resurselor într-o societate modernă. Este de necontestat faptul că maximizarea profitului, a averii sau a utilității indivizilor prin respectarea drepturilor de proprietate privată, a criteriilor de eficiență, a regulilor concurenței etc. constituie interese care conduc la o bună alocare a resurselor în economie. Manifestarea, însă, a unor comportamente de tip evazionist, dacă ne referim la relațiile economice cu statul sau corupției conduc la eludarea unor fonduri care nu mai ajung la destinațiile dorite. Presiunile exercitate de diverse grupuri de interese (funcționari publici, industriași etc.) asupra mediului politic influențează modul de adoptare a deciziilor publice.

În acest context, putem aprecia faptul că existența și, mai ales, perpetuarea unor astfel de comportamente din partea indivizilor reprezintă o formă de „eșec” al factorilor instituționali și de aceea este necesară definirea și identificarea sistemelor de interese în România pentru a determina efectele acestora asupra mediului economico-financiar și social.

Odată cu trecerea României de la un sistem dictatorial la unul democratic s-a impus restructurarea întregii societăți, pentru a se crea acele elemente necesare manifestării democrației. Unul dintre aceste elemente se referă la **sistemele de interese** ce influențează procesul de luare a deciziilor colective. Dacă în țările cu o democrație avansată rolul acestora este bine precizat și ele sunt recunoscute ca atare, în România, recunoașterea lor întârzie. Se poate găsi o explicație pentru această stare de lucruri, în faptul că societatea românească nu este încă pregătită să recunoască necesitatea existenței unor grupuri de interes, simpla noțiune de grup de interese fiind identificată cu desfășurarea unei activități în afara legii, oculte și rău intenționate. Acest tip de acțiuni sunt încă considerate a face parte din zona gri a democrației, ele neavând încă legitimitatea necesară manifestării acestora. Cu toate acestea, considerăm că societatea românească este structurată în sisteme de interese al căror impact asupra deciziilor economice și ritmului de creștere economică.

În mod normal, odată ce un grup de presiune a reușit în promovarea scopurilor sale, el ar trebui să încetează să existe. Însă potențialitatea creării unor alte grupuri de presiune rămâne, datorită formării în timp a unor sisteme de interese în societate care, dacă este nevoie, pot genera în orice moment un nou grup de presiune. Astfel, considerăm că, pe lângă grupurile de presiune și grupurile de interese este nevoie să definim și o a treia coordonată: **sistemul de interese**.

Conform Dicționarului Explicativ Al Limbii Române, un sistem este „*un ansamblu de elemente (principii, reguli, forțe etc) dependente între le și formând un întreg organizat, care pune ordine într-un domeniu de gândire economică, reglementează clasificarea materialului într-un domeniu de științe ale naturii sau face ca o activitate practică să funcționeze conform scopului urmărit*”⁴

Astfel, putem defini **sistemul de interese** ca fiind un ansamblu de indivizi sau grupuri cu interese comune pe termen lung, care au potențialitatea de a genera grupuri de presiune cu metode de acțiune specifice scopului urmărit și forței pe care o posedă.

Există multiple tipuri de sisteme de interese ce acționează într-o societate: sisteme de interese socio-economice, sisteme de interese comunitare, sisteme de interese umane ș.a., însă cele care ne interesează din perspectiva influenței lor

⁴ Dicționarul Explicativ al României (1998) Editura Univers Enciclopedic, București, p. 993.

asupra mediului economic și social din România sunt sistemele de interese socio-economice, care prin acțiunile lor pot influența semnificativ alocarea resurselor într-o societate și, deci, ritmul de dezvoltare a acesteia. În România, am identificat principalele sisteme de interese socio-economice (vezi tabelul nr. 1):

Sistemele de interese socio-economice din România

Tabelul nr. 1

Sistem de interese	Sistemul patronal	Sistemul corporativ	Sistemul sindical	Sistemul profesional
Grup de presiune generat	Patronatele	Marile corporații private	Sindicatul	Asociațiile profesionale

Pentru studiile ulterioare, ne propunem identificarea metodelor specifice de acțiune ale grupurilor de presiune generate de sistemele de interese mai sus amintite și efectele acțiunilor lor, prin prisma efectelor induse în procesul de alocare a resurselor.

3. Incidența factorilor instituționali asupra mediului economic și social

Studierea factorilor instituționali a căpătat amploare datorită faptului că tot mai mulți autori consideră că diferențele existente între state cu privire creșterea economică pot fi explicate prin intermediul factorilor instituționali. Alături de acest aspect, mai putem aminti faptul că prin procesul decizional, la nivelul administrației publice, se poate influența modul de alocare a veniturii în economie. Așadar, există motive bine fundamentate care să creeze premisele necesității studierii influenței factorilor instituționali asupra mediului economico-financiar și social.

În prima a acestui studiu am prezentat, la nivel teoretic, conceptul de factori instituționali. Într-o definiție generală, North [1990] consideră că factorul instituțional reprezintă *ansamblul constrângerilor care modelează interacțiunile dintre indivizi*. Este o definiție cu un ridicat grad de generalizare, care lasă loc a numeroase interpretări cu privire la modul de identificare a elementelor cele mai importante care compun factorii instituționali și care exercită o influență semnificativă asupra mediului economic sau social. Dacă într-o definiție anterioară, factorii instituționali erau reprezentați atât de ansamblul regulilor explicite, cât și de cel al regulilor implicite, cum anume vom face diferența între normele care guvernează individul și care interesează, în principal, individualitatea și normele care guvernează societatea, în ansamblul ei și care interesează, în principal, societatea⁵ [Mill, 1975].

În acest sens, Roubini și Sachs [1988] au analizat **legătura existentă între structura guvernului și mărimea deficitului bugetar** în țările membre ale O.E.C.D. Concluzia desprinsă din studiul realizat a fost aceea că în cazul statelor guvernate de coaliții alcătuite din mai multe partide de orientări diferite, deficitele înregistrate au fost mai mari decât în cazul țărilor guvernate de un singur partid, din coaliții mici sau alcătuite din două partide. Astfel, pentru prima categorie de țări s-a observat o acumulare mai accelerată a datoriei publice în anii electorali. Cei doi autori au luat în discuție, așadar, pe de o parte compoziția echipei guvernamentale ca și factor instituțional iar, pe de altă parte, au analizat influența acesteia asupra mărimii deficitului bugetar, ca variabilă macroeconomică.

Alesina și Perotti [1996] au subliniat **influența procedurilor bugetare** (elaborarea, aprobarea, implementarea bugetului) asupra deficitului bugetar. Situația diferită a țărilor membre O.E.C.D., din punctul de vedere al mărimii deficitului sau datoriei publice a fost explicată de cei doi autori prin prisma unor astfel de factori, subliniind faptul că cei de natură economică nu pot oferi răspunsuri satisfăcătoare relativ la problematica existenței unor discrepanțe în ceea ce privește deficitele bugetare. Studiile efectuate în cazul României [Stoian, 2004a] au demonstrat faptul că procedurile bugetare influențează mărimea deficitului bugetar. În acest caz, ne referim la modul de alocare a cheltuielilor publice în cadrul exercițiului bugetar.

Engerman și Sokoloff [2001] studiază **importanța modului de organizare a alegerilor electorale**, a modului în care este gândit întregul sistem electoral și impactul acestor elemente asupra distribuției veniturilor în economie. Cei doi autori subliniază faptul că datorită monopolului exercitat de aparatul guvernamental asupra furnizării bunurilor publice, asupra sistemului de impozite și taxe, asupra sistemului legislativ, datorită corupției existente în structurile administrației publice se va exercita o influență asupra creșterii economice pe termen lung.

Impactul gradului de integrare financiară asupra creșterii economice depind conform autorilor Edison, Levine, Ricci și Sløk [2002], atât de dezvoltarea economică sau financiară a unui stat, cât și de dezvoltarea sistemului legislativ și de nivelul corupției.

⁵ Mill, J.S., On Liberty, 1975, traducere Editura Humanitas, București, 2001, p.101.

Glaeser, Scheinkman și Shleifer [2002], consideră că într-o economie de piață eficientă indivizii vor fi stimulați prin garantarea drepturilor de proprietate privată să investească în capitalul fizic, ceea ce va stimula creșterea economică. De aici deducem că țările cu un sistem instituțional puternic vor fi avantajate, iar acolo unde cadrul instituțional este vulnerabil nu va avea loc o creștere economică, iar victimele vor fi societățile mici care, datorită incertitudinii, vor reduce volumul investițiilor.

Corupția și influențele exercitate de aceasta asupra climatului unui stat reflectă impactul sistemelor de interese asupra factorilor de decizie aparținând aparatului guvernamental. Agențiile globale de rating din zilele noastre (Standard&Poor's, Moody's și Fitch) iau în considerare în analizele efectuate atât **factori cantitativi** (precum mărimea produsului intern brut sau deficitul bugetar) cât și **factori calitativi** precum stabilitatea politică sau corupția existentă în cadrul unui stat.

Conform cercetărilor întreprinse de către Persson, Tabellini și Trebbi [2003] este demonstrată legătura existentă între nivelul corupției și modul de alegere a reprezentanților. Astfel, alegerea prin sistem "listă" este asociată unui nivel ridicat al corupției nu numai în țările în tranziție, dar și în cadrul economiilor dezvoltate.

Un punct de vedere interesant exprimat de Basu și Li [1998] referitor la impactul corupției asupra procesului de reformă din țările aflate în perioada de tranziție, este acela că implementarea treptată a strategiilor de reformă simultan cu un control puțin restrictiv al corupției are ca rezultat stimularea birocrațiilor, grăbind astfel reformele.

Procesul de aderare a României la structurile euro-atlantice au determinat intensificarea preocupărilor studierii incidenței factorilor instituționali asupra mediului economic în general. Schimbarea sistemelor de valori și adoptarea unora noi, conforme cu economia de piață, reprezintă mai degrabă o necesitate pentru țara noastră.

4. Determinarea efectelor factorilor instituționali în România

Ținând cont de faptul că factorii instituționali reprezintă, din punctul de vedere al metodelor de analiză empirică, variabile calitative, este destul de greu de cuantificat impactul acestora asupra mediului economico-financiar sau social. Mai mult decât atât, referitor la România, testarea empirică a unor modele deja existente este dificilă din punctul de vedere al lipsei datelor statistice, nu numai datorită seriilor de timp scurte, dar și datorită inexistenței unor informații necesare rulării modelelor respective.

Majoritatea studiilor elaborate analizează influența factorilor instituționali asupra creșterii economice. Metodele de investigare utilizate sunt funcțiile de regresie și estimarea parametrilor utilizând metoda celor mai mici pătrate (OLS). Pentru cazul țărilor în tranziție, cum este și România folosirea acestor tehnici este destul de dificilă din punctul de vedere al datelor statistice. Pentru a fi relevante rezultatele înregistrate sunt necesare serii de timp anuale care să reflecte starea economiei. Totodată, cum am arătat în tabelul anterior, variabilele care cuantifică factorii instituționali (de exemplu, riscul exproprierii) sunt estimate pe baza unor metodologii de calcul utilizate de către instituții abilitate în acest sens.

Pentru a vedea dacă se creează premisele efectelor factorilor instituționali asupra mediului economic, vom încerca să identificăm dacă există vreo legătură între riscul de expropriere și creșterea reală anuală a produsului intern brut. Pentru început va trebui să determinăm *riscul de expropriere*.

Pornind de la datele furnizate⁶ de Fondul Monetar Internațional cu privire la la procentul titlurilor de proprietate distribuite în perioada 1993-2003, am determinat media titlurilor de proprietate care trebuiau distribuite în cei 11 ani (vezi tabelul nr. 2.):

Distribuirea titlurilor de proprietate

Tabelul nr. 2

Anul	Suprafață totală pământ (mii ha)	Proprietate privată (mii ha)	Titluri distribuite (mii ha)	Nr.titluri proprietate total (mii titluri)	Nr.titluri distribuite (mii titluri)
1993	14793	10336	1353	4990	566
1994	14798	10371	3724	4990	1558
1995	14797	10694	5738	4990	2401
1996	14789	10694	6771	4242	2883
1997	14794	10431	7268	4284	3014
1998	14802	10475	7688	4312	3217
1999	14731	11432	8018	4334	3356
2000	14857	14218	7153	4334	3219
2001	14852	14310	7451	5124	3591
2002	14836	14289	8783	4763	4336
2003	14717	14156	9391	4804	4648

⁶ IMF Country Report No.04/220, July 2004.

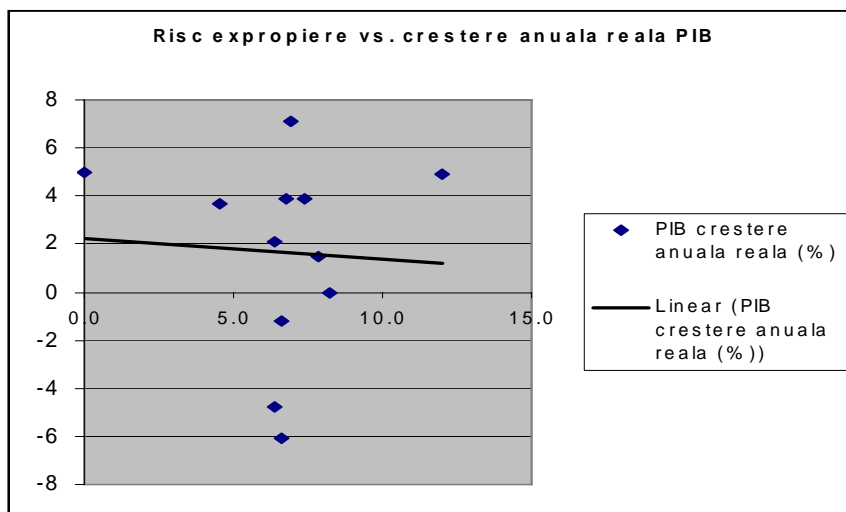
Am determinat numărul mediu de titluri de proprietate (4652 mii titluri) care urmau a fi distribuite în perioada 1993-2003, ca medie aritmetică simplă.

În continuare, am calculat probabilitatea că titlurile să nu fi fost distribuite în anul respectiv. Pentru aceasta am determinat ponderea titlurilor ce au fost distribuite în totalul titlurilor air probabilitatea a fost determinată ca diferență între 100% și ponderea titlurilor deja distribuite.

În cele din urmă, vom calcula riscul de expropriere din fiecare an ca abatere medie pătratică de la media titlurilor ce urmau a fi distribuite și în funcție de probabilitățile atașate.

Relația dintre riscul de expropriere și dinamica anuală a PIB real este prezentată în graficul de mai jos:

Graficul nr. 1

După cum se poate observa, reprezentarea grafică relevă o legătură indirectă între riscul de expropriere și dinamica anuală a produsului intern brut. Creșterea riscului de expropriere determină o scădere relativă a PIB real. Această corelație creează premisele manifestării unor influențe din partea factorilor instituționali asupra mediului economic, chiar dacă analiza anterioară este doar orientativă.

De aceea, propunem ca și metodă de investigare a incidenței factorilor insituționali asupra mediului economico-financiar și social din România construirea unui Indice al Factorilor Insituționali (IFI) care să surprindă percepția indivizilor asupra instituțiilor politice, a modului în care deciziile publice reflectă interesul colectiv etc. Acesta poate constitui un instrument de analiză a influenței factorilor insituționali asupra mediului economic și social din România, deoarece va releva calitatea insituțiilor politice.

În elaborarea indicelui compozit IFI, ne vom baza pe sondajul realizat de Aligică și Mândruță [Aligică, 2001], sondaj efectuat în perioada 1999-2000 la care respondenții au fost aproximativ 70 de decidenți de politică economică de rang înalt (ministerial, parlamentar, consiliere la nivel prezidențial etc.), precum și analiști și cercetători din posturi cheie de la instituțiile naționale relevante. acestora li s-au adresat 38 de întrebări vizând aspecte concrete privitoare la politicile economice și interfața lor cu procese și instituții politice naționale și internaționale. Doar 40 dintre cei solicitați dintre 70 au oferit răspunsuri la întrebările adresate⁷.

Pornind de la ipoteza că sondajul s-a efectuat pe un eșantion reprezentativ, din cele 38 de întrebări adresate am ales un număr de 10 întrebări, pe care le-am considerat cele mai relevante din punctul de vedere al scopului urmărit, dar și al relevanței informațiilor statistice. Acestor întrebări le-am acordat propriile punctaje cu valori cuprinse între 0 (cel mai bun nivel) și 5 (cel mai slab nivel) fiecare întrebare obținând propriul punctaj în funcție de numărul respondenților pentru o anumită variantă. În tabelul de mai jos, vă prezentăm valoare înregistrată de IFI 2000:

Punctaj IFI 2000

Tabelul nr.3

Intrebare	Punctaj	Max	Min
Intrebare1	1.98	2	1
Intrebare 2	3.60	5	1
Intrebare3	3.60	4	0
Intrebare4	4.08	5	0
Intrebare5	1.20	2	1

⁷ Aligică Paul Dragoș *Instituții, guvernare economică și performanță economică în România post-comunistă*, CEROP/Lucrare nr. 45/2001, p. 9-10.

Intrebare6	3.33	5	1
Intrebare7	3.58	5	1
Intrebare8	3.85	5	1
Intrebare9	1.75	2	1
Intrebare10	3.33	5	1
Total	30.27	40	8

Așa cum se poate observa, la majoritatea întrebărilor formulate, cu excepția întrebării 5, punctajele obținute au fost apropiate de nivelul maxim (cel mai slab), fapt care a condus la înregistrarea unui punctaj al IFI 2000 de 30,27 de puncte. Valoarea înregistrată de IFI 2000 îl plasează pe acesta aproape de nivelul maxim, cel aferent percepțiilor negative.

Ținând cont de faptul că Indicele Factorilor Instituționali a fost construit pe baza unui sondaj realizat în perioada 1999-2000 este interesant de surprins modificările care s-au produs, dacă s-au produs în intervalul de timp 2001-2004. Acest demers constituie un obiectiv viitor al studiilor ce vor fi efectuate, alături de elaborarea unui chestionar mai cuprinzător care să conțină un număr mai mare de întrebări.

Referințe bibliografice:

- Academia Română, Institutul de Lingvistică "Iorgu Iordan" *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II – a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998
- Acemoglu, Daron; Johnson, Simon; Robinson, James, *Instituții as a Fundamental Cause of Long-Run Growth*, NBER Working Papers Series, 2004
- Albu, L., E. Pelinescu, [2000], *Sustenabilitatea datoriei publice și a deficitului bugetar*, CEROPE
- Alesina, A., R. Perotti [1996], *Budget Deficits an Budget Instituții*, NBER Working Paper Series
- Alicică Paul Dragoș *Instituții, guvernare economică și performanță economică în România post-comunistă*, CEROPE/Lucrare nr. 45/2001
- Austen-Smith, D. (1993). *Information and Influence: Lobbying for Agendas and Votes*, American Journal of Political Science, No. 37
- Bal Ana *Economia politică a tranziției și România*, CEROPE/Lucrare nr. 47/2001
- Barro, Robert, *Inequality and Growth in a Panel of Countries*, NBER Working Paper Series, 1999
- Basu, S., D.D. Li [1998], *Corruption în Transition*, William Davidson Institute Working Paper Series
- Becker Gary S. *Accounting for tastes*, MA: Harvard University Press, Cambridge, 1996
- Becker, G. S. (1983)., *A Theory of Competition Among Pressure Groups for Political Influence*, Quarterly Journal of Economics, Volume 3.
- Berger Peter L. și Luckmann Thomas *The Social Construction of Reality*, Doubleday, New York, 1967
- Bhandary J. (2003) – *Democracy of Pressure Groups*, Colecția de articole WoPec
- Bratt Elmer C. *Relations of instituțional Factors to Economic Equilibrium and long-Time Trend*, Econometrica, vol. 4, nr.2, aprilie 1936
- Bruca S. (1993), *Îndreptar-dicționar de politologie*, Editura Nemira, București
- Brunetti, Aymo; Kisunko, Gregory; Weder, Beatrice, *Economic Growth with Incredible Rules. Evidence from a World Wide Private Survey*, World Bank Policy Research Working Paper, 1997c
- Brunetti, Aymo; Kisunko, Gregory; Weder, Beatrice, *Institutiin in Transition. Reability of Rules and Economic Performance in Former Socialist Countries*, World Bank Policy Research Working Paper, 1997b
- Brunetti, Aymo; Kisunko, Gregory; Weder, Beatrice, *Institutional Obstacles for duing Business. Data Description and Methodology of a Wroldwide Private Sector Survey*, World Bank Policy Research Working Paper, 1997a
- Câmpeanu, Emilia., *Teoria pozitivă și rolul statului în economie*, Lucrările sesiunii de comunicări științifice internaționale „Finanțele și dezvoltarea durabilă”, Editura ASE, 2004
- Commons John R. *Instituțional economics: Its place în political economy*, Macmillan, New York, 1934
- Commons John R. *The legal foundations of capitalism*, Macmillan, New York, 1924
- Croitoru Lucian, Doltu C., Târhoacă Cornel [1999], *Perspectivile relansării creșterii economice*, ISL, București, 1999
- Croitoru Lucian, Schaeffer M., Târhoacă Cornel *Economia Informală în România*, CEROPE, 2001

- Cullis, John; Jones, Philip, *Public Finance and Public Choice*, Oxford University Press, Oxford, 1998
- Dabrowski, Marek, *Different Strategies of Transition to Market Economy. How do They Work in Practice*, Policy Research Working Paper 1579, World Bank, 1996
- Dahm M., Porteiro N. (2003) *The Political Economy of Interest Groups: Pressure and Information*, Colecția de articole WoPec
- Dăianu Daniel și Vrânceanu Radu *Finanțele publice și echilibre nefavorabile în economia în tranziție. Rolul instituțiilor*, CEROPE/Lucrare nr.20/ 1999
- Dăianu Daniel *Transformarea că proces real*, Ed. IRLI, București, 1996
- de Figueiredo J. M., de Figueiredo R.J.P (2002), *The Allocation of Resources by Interest Groups:Lobbying, Litigation and Administrative Regulation*”, NBER Working Paper No. 8981
- Delas J. P. *Economie contemporaine*, Elipses, 2001
- Edison, H, R.Levine, L.Ricci, T. Sløk [2002], *International Financial Integration and Economic Growth*, NBER Working Paper Series
- Engerman, S., K. Sokoloff [2001], *The Evolution of Suffrage Institutions în the New World*, NBER Working Paper Series
- Fudulu, P. [2000], *Sindromul instituțiilor slabe că efect al decalajului cultural-instituțional*, CEROPE
- Glaeser, E., J. Scheinkmen, A. Shleifer [2002], *The Injustice of Inequality*, NBER working Paper Series
- Glaser, E., R. La Porta, F. Lopez-de-Silanes, A. Shleifer, *Do Institutions Cause Growth*, NBER Working Paper Series, 2004
- Grigorian, David; Martinez, Albert, *Industrial Growth and Quality of Institutions: What do (Transition) Economies Have to Gain from the Rule of Law?*, World Bank Working Paper Series
- Hamilton Walton H. *Instituțion*, Encyclopaedia of the social sciences, Eds: Edwin R.A. Seligman și Alvin Johnson, Macmillan, New York, 1932
- Hodgson Geoffrey M. *The Approach of Instituțional Economics*, Journal of Economic Literature, vol. XXXVI, martie 1998
- Matthews, C.O. *The Economics of Institutions and the Sources of Growth*, Economic Journal, December 1986, 96[384]
- Meyer John W. și Rowan Brian *Instituțional organizations: Formal structure as myth and ceremony*, American Journal of Sociology, nr. 83, 1977
- Mill, J.S., *On Liberty*, 1975, traducere Editura Humanitas, București, 2001
- Moers, Luc, *Growth empirics with institutional measures and its application to transition countries: a survey*, Econpapers Working Paper Series, 1999
- Moșteanu, Tatiana et al., *Buget și trezorerie publică*, Editura Universitară, București, 2004
- Moșteanu, Tatiana et al., *Politici fiscale și bugetare pentru reformarea economiei și relansarea creșterii economice*, Editura Economică, București, 2003
- North D.C. *Structure and change în economic history*, Norton, New York, 1981
- North Douglas *Instituțion*, Journal of Economic Perspectives, Winter 1991
- North Douglass C. *Instituțion, instituțional change and economic performance*, Cambridge University Press, Cambridge, 1990
- Persson, T. G. Tabellini, F. Trebbi [2001], *Electoral Rules and Corruption*, NBER Working Paper Series
- Persson, T., G. Roland, G. Tabellini [2003], *How Do Electoral Rules Shape Party Structures, Government Coalitions and Economic Policies?*, NBER Working Paper Series
- Posner Richard A. *Economic analysis of law*, Little Brown, Boston, 1973
- Roubini, N., J. Sachs [1988], *Political and Economic Determinants of Budget Deficits în the Industrial Democracies*, NBER Working Paper Series
- Schotter Andrew *The economic theory of social instituțion*, Cambridge University Press, Cambridge și New York, 1981
- Scott W.Richard *The Adolescence of Instituțional Theory*, Stanford University

- Scrouton R. (1982), *A Dictionary of Political Thought*, PanBooks Ltd., Cavaye Place, London SW10 9PG
- Selznick Philip *Leadership in Administration*, Harper & Row, New York, 1957
- Sgard J. *De la necessite du droit et de l'Etat dans le passage a l'economie de marche*, în *Problemes economiques* nr.2441, 11oct. 1995
- Smarzynska, B., S. Wei [2002], *Corruption and Composition of Foreign Direct Investment: Firm Level- Evidence*, WOPEC Working Paper Series
- Stiglitz Joseph *Whither socialism?*, MA: MIT Press, Cambridge, 1994
- Stocking George W. *Instituțional Factors in Economic Thinking*, *The American Economic Review*, vol. 49, nr. 1, martie 1959
- Stoian, Andreea, *Analiza factorilor determinanți ai deficitului bugetar al României*, *Lucrările sesiunii de comunicări științifice internaționale „Finanțele și dezvoltarea durabilă”*, Editura ASE, 2004a
- Stoian, Andreea, *Influența cheltuielilor publice asupra producției industriale din România*, *Finanțe, Bănsi, Asigurări*, nr. 3 (75), 2004b
- Stolojan Teodor *Policy making in Romania*, în *Proceedings of the Conference "Romania 2000, 10 Years of transition - Past, present and Future"*, București, 21-22 octombrie 1999
- Vasilescu, Delia., *Evaziunea fiscală. O analiză cost-beneficiu la nivelul întreprinderilor mici și mijlocii*, *Lucrările sesiunii de comunicări științifice internaționale „Finanțele și dezvoltarea durabilă”*, Editura ASE, 2004
- Veblen Thorstein B. *The theory of the leisure class: An economic study in the evolution of instituțiuni*, Macmillan, New York, 1899
- Weber Max *Etica protestantă și spiritul capitalismului*, Editura Humanitas, București, 1993
- Williamson Oliver E. *Markets and hierarchies, analysis and anti-trust implications: A study in the economics of internal organization*, Free Press, New York, 1975
- Williamson Oliver E. *The New Instituțional Economics: Taking Stock, Looking Ahead*, *Journal of Economic Literature*, Vol 38, Nr. 3, 2000
- Zucker Lynne G. *The role of instituționalization in cultural persistence*, *American Sociological Review*, nr. 42, 1977
- *** Legea privind finanțele publice nr.500/2002, M.Of.nr.597/13 august 2002
- *** Ordonanța de urgență nr. 45 din 5 iunie 2003 privind finanțele publice locale, M.Of. nr. 431/ 9 iunie 2003
- *** IMF Country Report No.04/220, July 2004